

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-3-4>

УДК 336.645-3

JEL I23, I25, F01, F60

Я. І. Петрова

аспірантка кафедри державних, місцевих та корпоративних фінансів Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

e-mail: boeing768@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8114-668X>

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Висвітлено стратегічні орієнтири підвищення ефективності фінансування вищої освіти як драйвера суспільного розвитку в умовах впливу глобалізаційних викликів. Запропоновано авторський підхід до визначення поняття «ефективність фінансування вищої освіти». Узагальнено найбільш суттєві прояви глобалізації та сучасні глобальні тренди, що впливають на процеси фінансування вищої освіти. Визначено закономірності державного фінансування вищої освіти в європейських країнах. Для обґрунтування вибору стратегії фінансування вищої освіти в Україні запропоновано використати систему стратегічних орієнтирів, побудовану на траєкторії її розвитку. Здійснено кластеризацію країн Європи за рівнем бюджетного фінансування та охоплення населення вищою освітою, за результатами якої окреслено можливі варіанти траєкторій розвитку вищої освіти в Україні. Розраховано результати реалізації кожної з можливих стратегій розвитку вищої освіти в Україні та визначено найбільш ефективні з них. Зроблено висновок, що освітня і фінансова політики держави та закладів вищої освіти мають адаптуватися до глобальних викликів, до стану зовнішнього глобалізованого середовища, що сприятиме підвищенню рівня їхньої конкурентоспроможності як у країні, так і за її межами.

Ключові слова: вища освіта, фінансування, ефективність, глобалізація, джерела фінансування, фінансовий менеджмент, траєкторія розвитку, стратегії фінансування.

Petrova Ya. IMPROVING THE FUNDING EFFICIENCY OF HIGHER EDUCATION: UKRAINE'S STRATEGIC GUIDELINES IN A GLOBAL CHALLENGE

The article highlights the strategic guidelines for increasing the efficiency of higher education funding as a driver of social development in the context of globalization challenges. The author's approach to the definition of the concept of "higher education funding efficiency" is proposed. The most significant manifestations of globalization and modern global trends impacting the processes of funding the higher education are summarized. The patterns of higher education public funding in European countries are determined. To substantiate the choice of the strategy for funding the higher education in Ukraine, a system of strategic guidelines based on the trajectory of its development is suggested to be used. Clustering of European countries by the level of budgetary funding and population coverage with higher education is carried out. Based on this results the possible options for the development trajectories of higher education in Ukraine are identified. The results of implementation of possible strategies for the development of higher education in Ukraine are calculated and the most effective of them are determined. The article concludes that the educational and financial policies of the state and institutions of higher education must adapt to global challenges, to the state of the external globalized environment, which will contribute to increasing the level of their competitiveness both in the country and abroad.

Keywords: higher education, funding, efficiency, globalization, sources of funding, financial management, development trajectory, funding strategy.

Постановка проблеми. Вищу освіту у світі справедливо вважають однією з фундаментальних умов розвитку суспільства, а випуск кваліфікованих фахівців і використання їх у національній економіці – рушієм сталого розвитку економіки будь-якої країни. Процеси глобалізації як об'єктивне явище світового розвитку з різною інтенсивністю впливають на всі сфери національної економіки, зокрема на вищу освіту. Вплив різних факторів на процеси фінансування, що породжуються глобалізаційними викликами, є суперечливим і неоднозначним. Серед сукупності важливих проблем розвитку системи вищої освіти належне фінансування є найгострішою. Отже, актуальним є завдання щодо розроблення відповідних стратегій фінансування вищої освіти, підвищення ефективності фінансування в аспекті

підсилення позитивних факторів і можливої нейтралізації негативних.

Аналіз останніх досліджень. Проблематиці розвитку вищої освіти в аспекті розвитку механізмів її фінансування в умовах глобалізації присвячені праці вітчизняних і зарубіжних вчених: Т. М. Боголіб [1], Л. І. Бурдонос [2], З. С. Варналія [3], Ю. М. Коваленко [4], М. О. Кужельєва [5], Д. Г. Кучеренко [6], Л. В. Лисяк [7], І. Я. Чугунова [8] та ін. Однак потребує подальшого вирішення проблема покращення ефективності фінансування вищої освіти, що передбачає узагальнення факторів впливу глобалізації та розроблення відповідних стратегій фінансування.

Метою статті є окреслення стратегічних орієнтирів підвищення ефективності фінансування вищої освіти в умовах глобальних викликів.

Основні результати дослідження. Якщо інтернаціоналізація освіти означає поглиблення співробітництва між закладами вищої освіти різних країн на основі вільного академічного обміну між викладачами і студентами, то глобалізація – це універсалізація навчального процесу, планування, що здійснюється в результаті попиту на певного типу фахівця на глобальних ринках [9]. Отже, глобалізація породжує і загострює конкуренцію за потенційного студента у світовому масштабі у світлі сучасних проблем демографічного характеру, старіння населення тощо. Визначаючи вплив глобалізації на університети, більшість дослідників цитує П. Скотта, який відзначав: «... глобалізація – це можливо найбільш фундаментальний виклик, з яким зіткнулася вища школа за всю більш ніж тисячолітню історію свого існування [10, с. 3]. Аналіз різних наукових джерел свідчить, що експерти і вчені практично одностайні у висновку: за останні десятиліття під впливом глобалізаційних процесів відбулася трансформація національних систем вищої освіти.

Ураховуючи вагомість для національних економік вищої освіти, яка, відповідно до теорії соціального капіталу Ф. Фукуями, формує міць і багатство країни та визначає інтелектуально-ментальний капітал країни [11], важливо формувати відповідні стратегії адаптації закладів вищої освіти до сучасних і майбутніх глобальних викликів і забезпечувати підвищення ефективності фінансування вищої освіти.

Проблема забезпечення ефективності фінансування і функціонування закладів вищої освіти, які є рушіями сталого розвитку економіки будь-якої країни, належить до переліку важливих питань, які сьогодні потребують дослідження і вирішення. Г. Мамонова та Л. Попович ефективно фінансування розглядають з позиції підвищення ефективності використання бюджетних коштів на фінансування закладів вищої освіти [12]. Авторський підхід до визначення поняття «ефективне фінансування вищої освіти» полягає у його розумінні як системи економічних відносин між державою, бізнесом і домогосподарствами щодо забезпечення ефективного функціонування освітньої галузі в поточному періоді і стратегічній перспективі в аспекті впливу на приріст валового внутрішнього продукту та забезпечення фінансової стійкості закладів вищої освіти в умовах інституційного середовища країни та глобальних викликів.

Сучасна система фінансування вищої освіти змінюється під впливом екзогенного та ендогенного середовища, стан якого є динамічним і турбулентним унаслідок об'єктивних і суб'єктивних факторів, що породжують економічні, культурні, політичні проблеми функціонування вищої освіти. Найбільш суттєвими проявами глобалізації вважаються такі: стратегія інтернаціоналізації; транснаціональна освіта; забезпечення міжнародної якості; підприємницькі підходи до функціонування освіти; регіональна й міжрегіональна співпраця; інформаційна та комунікаційна технології; поява нових освітніх посередників – провайдерів освіти (корпоративні університети, мультинаціональні компанії, медіакорпорації), проблеми рівноправності

та доступності освіти; велика мобільність учнів, програм, провайдерів і проєктів, які виходять за межі національних кордонів; акцент на навчання протягом усього життя, що призводить до збільшення попиту на подальшу освіту; збільшення обсягу приватних інвестицій в освітні послуги тощо [1; 13; 14].

У ринкових умовах функціонування закладів вищої освіти пріоритети зміщуються з вирішення поточних завдань у бік формування та досягнення стратегічних цілей розвитку. Вирішення поточних завдань організації навчального процесу, впровадження інноваційних підходів, оновлення освітніх програм і збільшення їхнього переліку, оптимізація використання фінансових ресурсів на певний час може забезпечити конкурентоспроможність закладу вищої освіти. Однак це не завжди гарантує досягнення його стабільного функціонування в довгостроковому періоді. В умовах ринку фінансова стабільність почала залежати від конкурентного статусу закладу вищої освіти, системності врахування і швидкості реагування на зміну зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на його рівень, комерціалізації інноваційних наукових досліджень і нових розробок, отримання грантів, інформаційного забезпечення тощо. Стратегічна переорієнтація закладів вищої освіти на розвиток конкурентних переваг передбачає наявність адекватного фінансового менеджменту, раціонального використання фінансового потенціалу, розвиток стратегічного управління.

Отже, на підвищення ефективності процесу фінансування впливають не лише заходи освітньої та фінансової політики держави, але й рішення з фінансового менеджменту самих закладів вищої освіти в межах чинного законодавства. Останнє є важливим для процесу розширення фінансової автономії закладів вищої освіти як чинника, що сприятиме підвищенню відповідальності за ефективне використання власних і залучених коштів; посилення фінансового контролю за результативним використанням ЗВО бюджетних коштів в аспекті підвищення якості освіти та ефективності функціонування закладів [7].

Одночасно з вагомим тиском внутрішнього інституційного середовища розвиток вищої освіти та система її фінансування зазнають активного впливу глобальних факторів. Глобальна нестабільність, останнім каталізатором якої стала пандемія COVID-19, вплинула на всі сфери національних економік. Виокремлюючи фактори, що впливають на рішення щодо фінансування та підвищення його ефективності в сучасних умовах, важливо враховувати сучасні прояви глобалізаційних процесів.

Основні мегатренди, що впливатимуть на вищу освіту протягом найближчого десятиліття, за визначенням фахівців міжнародної платформи Studyportals, є такими: старіння населення світу, зміни на ринку праці (зростання автоматизації впливає на глобальну робочу силу); невідповідність навичок (розрив між тим, чого потребує роботодавець, і тим, що пропонує освіта); більш сувора імміграційна політика (більше бар'єрів для мобільності до країн з високим рівнем доходів); економічні зміни (залеж-

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

ність економічного зростання від ринків, що розвиваються); дисбаланс потужності (попит в економіках, що розвиваються, проти пропозиції в розвинених економіках); бюджетні обмеження (скорочення державного фінансування на вищу освіту) [15].

Під впливом глобалізаційних процесів змінюються умови функціонування ринку праці та розширюються можливості працевлаштування за межами національних кордонів, тобто активізуються процеси міграції. Призупинення цього процесу внаслідок пандемії було нетривалим, світ поступово адаптується до обмежень і швидкість міграційних процесів знову зростає.

Відповідно до Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2030 роки (далі – Стратегія) пріоритетними принципами розвитку вищої освіти в Україні, які визначатимуть концептуальну модель вищої освіти на десятиліття, є: університетська автономія та інституційна спроможність закладів вищої освіти; прозорість і відкритість управління; колегіальність і залученість, розподілена відповідальність; доцільність; партнерство; несприйняття корупції; академічна доброчесність; академічна свобода; професіоналізм; орієнтація на найвищі наукові досягнення; орієнтація на досягнення найвищої якості освіти; орієнтація на поточні та перспективні пріоритети суспільства і національної економіки; збереження надбання; збереження інтелектуального людського потенціалу в регіонах; доступність і рівність, неупередженість; орієнтація на всебічний розвиток особистості; інклюзивність; зовнішня відкритість; адаптивність; різноманітність; самоорганізація; стійкість [16]. У Стратегії окреслено сім стратегічних цілей, що забезпечуватимуть реалізацію цих принципів: 1. Покращення системи управління освітою і забезпечення автономії ЗВО. 2. Забезпечення збалансованості ринку праці фахівців з вищою освітою. 3. Забезпечення якості і доступності вищої освіти для різних верств населення. 4. Інтеграція науки, освіти та бізнесу для забезпечення економічного зростання країни. 5. Розвиток кадрового потенціалу ЗВО. 6. Розвиток системи безперервної

освіти та навчання протягом життя. 7. Інтеграція в європейський і світовий освітній простір, урахування національні інтереси. Також окреслено можливі джерела фінансування реалізації Стратегії: кошти Державного бюджету України, зокрема кошти центральних органів виконавчої влади (розпорядників коштів), на замовлення яких здійснюється підготовка фахівців системою вищої освіти України, наукові та науково-технічні розробки; кошти місцевих бюджетів; кошти міжнародних організацій, гранти, кошти іноземних інвесторів, залучені на умовах співфінансування освітніх, науково-освітньо-виробничих проєктів; кошти суб'єктів господарювання, залучених у межах публічно-приватного партнерства; кошти фізичних і юридичних (резидентів і нерезидентів) осіб, отриманих як оплата навчання; кошти фінансових організацій, залучених на умовах кредитування, зокрема пільгового, для оплати навчання; кошти, отримані від реалізації прав інтелектуальної власності; кошти, отримані від здійснення додаткової господарчої діяльності ЗВО; благодійні внески; кошти з інших джерел, не заборонених законодавством. Слід зазначити, що не всі з перелічених джерел фінансування є стабільними, реальними, що суттєво підвищує ризики зниження ефективності фінансування вищої освіти [17].

Ефективність функціонування вищої освіти часто визначається достатністю джерел фінансування її розвитку. Визначаючи стратегічні орієнтири розвитку вищої освіти в Україні в аспекті підвищення ефективності її фінансування, звернемось до досвіду країн Європи. Показники розвитку вищої освіти в Європі та обсяги її фінансування розподілені досить нерівномірно. Розподіл країн Європи за рівнем охоплення населення вищою освітою та обсягом державного фінансування навчання одного здобувача (у гривнях відповідно до середньорічного курсу НБУ) здійснено за допомогою кластерного аналізу з використанням методу «форель». Результати відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати кластерного аналізу країн Європи за охопленням населення вищою освітою та обсягом державного фінансування одного здобувача

Номер кластера	Склад кластера	Центр кластера	
		Частка населення, охопленого вищою освітою, у загальній чисельності населення, %	Обсяг державних витрат на підготовку одного здобувача вищої освіти, грн
1	Греція	6,872	52208,16
2	Болгарія, Естонія, Італія, Іспанія, Латвія, Литва, Польща, Португалія, Румунія, Сербія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Чехія	3,175	124177,56
3	Австрія, Бельгія, Латвія, Швеція, Мальта, Німеччина, Об'єднане Королівство, Франція	3,395	447273,53
4	Кіпр	4,742	189569,67
5	Ірландія, Ісландія, Нідерланди, Фінляндія	4,732	403825,52
6	Норвегія, Данія, Швейцарія	4,865	874060,69
7	Туреччина	5,816	289227,55
8	Люксембург	0,932	1095628,29

Джерело: складено за результатами розрахунків автора.

За результатами кластерного аналізу можна визначити такі закономірності державного фінансування вищої освіти:

- кластер 2 – країни з охопленням населення вищою освітою з нижчим за середній і низьким рівнем державного фінансування. Основну частку цього кластера формують країни пострадянського простору (крім Італії, Іспанії, Португалії) з незначною чисельністю населення та наздоганяючим економічним розвитком;
- кластер 3 – розвинуті країни, в яких традиційні формати здобуття вищої освіти значною мірою фінансуються державою. Моделі фінансування вищої освіти є специфічними, а частка населення, що охоплюється вищою освітою, є вищою за середню;
- кластер 5 – високий рівень охоплення населення вищою освітою та значне державне фінансування освіти одного здобувача;
- кластер 6 – високий рівень охоплення населення вищою освітою та дуже високий рівень фінансування підготовки одного здобувача вищої освіти.

Україна відповідає об'єктивним особливостям кластера 2, однак вища освіта в нашій країні має надзвичайно низький рівень фінансування.

Для обґрунтування вибору стратегії розвитку вищої освіти в Україні використовуємо систему стратегічних орієнтирів, побудовану на траєкторії її розвитку. Під траєкторією розвитку вищої освіти розуміємо умовну лінію з координатами, що характеризують стан вищої освіти у країні відповідно до послідовних часових періодів.

Виходячи з отриманих результатів кластеризації країн Європи за рівнем бюджетного фінансування та

охоплення населення вищою освітою, траєкторія розвитку вищої освіти в Україні може мати такі варіанти:

- розвиток у координатах «кластер 2 → кластер 3 → кластер 6» – поступове підвищення бюджетного фінансування зі зменшенням чисельності здобувачів вищої освіти, розвиток специфічних форм фінансування вищої освіти, різке зростання бюджетного фінансування вищої освіти за умови стрімкого економічного розвитку (траєкторія А);
- розвиток у координатах «кластер 3 → кластер 6» – розвиток специфічних форм фінансування вищої освіти, різке зростання бюджетного фінансування вищої освіти за умови стрімкого економічного розвитку (траєкторія В);
- розвиток у координатах «кластер 4 → кластер 5 → кластер 6» – зростання чисельності здобувачів вищої освіти (завдяки, зокрема, освітньому туризму), експоненційне зростання державного фінансування надання освітніх послуг з вищої освіти (траєкторія С);
- розвиток у координатах «кластер 4 → кластер 7» – зростання чисельності здобувачів вищої освіти (завдяки, зокрема, освітньому туризму) та відповідне зростання бюджетного фінансування вищої освіти (траєкторія D).

В узагальненому вигляді стратегічні орієнтири розвитку вищої освіти в Україні, які побудовані на різних траєкторіях її розвитку, представлено в табл. 2. Дисконтування додаткових витрат з бюджету, отриманих результатів від реалізації стратегії проводилось на основі середнього значення дефлятора ВВП за період 2010-2020 рр. – 0,8716.

Таблиця 2

Результати реалізації стратегії розвитку вищої освіти в Україні, побудованої на різних траєкторіях

Показник		За стратегіями, побудованими на траєкторіях			
		А	В	С	Д
Досягнутий індикатор оптимальності розвитку вищої освіти		0,73	0,78	0,91	0,97
Додаткові витрати з бюджету, тис. грн	у цінах 2020 р.	668246,81	3497162,7	1627489,1	988564,73
	дисконтовані	1625912	8545959,2	4055335,9	2446994
Отриманий результат реалізації стратегії, тис. грн	у цінах 2020 р.	11149860	10140709	18744979	17593309
	дисконтований	13162613	664606,55	57664527	50261931
Відношення результату реалізації стратегії до додаткових витрат з бюджету	у цінах 2020 р.	16,69	2,90	11,52	17,80
	дисконтований	8,09	0,07	14,21	20,54

Джерело: розраховано автором.

Результати розрахунків свідчать, що з чотирьох можливих траєкторій, на яких може ґрунтуватись стратегія розвитку вищої освіти в Україні, найбільш ефективними є траєкторії С і D, які показують порівняно більшу ефективність у динаміці досягнутого індикатора оптимальності, мають краще відношення результату реалізації стратегії до додаткових витрат з бюджету, є не занадто дорогими в реалізації (як стратегія за траєкторією В). Стратегія

за траєкторією В має найбільший приріст обсягу витрат з бюджету та найменшу ефективність, зростання індикатора оптимальності вищої освіти хоч є суттєвим, але можливі кращі варіанти.

Стратегія за траєкторією А характеризується найменшою ефективністю з точки зору досягнення запитуваного значення індикатора оптимальності.

Серед стратегій за траєкторіями С і D більш привабливою виглядає остання, оскільки є менш

вартісною з точки зору обсягу додаткових витрат з бюджету, має краще відношення результату реалізації стратегії до додаткових витрат з бюджету, є менш тривалою. Однак слід зважати на те, що хоча у розрахунках наведено результати реалізації цієї стратегії за десять років, повний термін тривалості її першого вектора становить 15 років. Досягаючи запланованих стратегічних орієнтирів у контексті реалізації завдань стратегії розвитку вищої освіти, Україна може досягти тривалого економічного зростання.

Висновки. Освітня і фінансова політики держави та закладів вищої освіти мають адаптуватися до глобальних викликів, до стану зовнішнього глобалізованого середовища, що сприятиме підвищенню рівня їхньої конкурентоспроможності як у країні, так і за її межами.

Результати, отримані під час дослідження, свідчать, що вибір стратегічних орієнтирів розвитку вищої освіти в умовах глобальних викликів має враховувати ефективні траєкторії, які показують більшу ефективність у динаміці індикатора оптимальності витрат бюджетних коштів.

У сучасних умовах одним зі стратегічних орієнтирів ефективного фінансування закладів вищої освіти має стати максимальне використання можливостей співробітництва з провідними європейськими закладами вищої освіти, яке б спрямовувалося на посилення переваг і потенційних можливостей глобалізаційних процесів.

Список використаних джерел

1. Боголіб Т. Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення. *Економіст*. 2015. № 8. С. 1-6.
2. Бурдонос Л. І. Фінансове забезпечення вищої освіти України в умовах євроінтеграційних економічних процесів глобалізації. *Матеріали I Всеукраїнської конференції «Боголібські читання» (м. Переяслав, 18 вересня 2020 р.)*. Переяслав: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2020. С. 38-39.
3. Варналій З. С., Красільник О. В., Хмелевська Л. П. *Фінансування державних вищих навчальних закладів України*. Київ: Знання України, 2017. 231 с.
4. Коваленко Ю. М., Вітренко Л. О. *Фінансування закладів вищої освіти в Україні*: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 238 с.
5. Кужелев М. О. Проблеми та перспективи фінансування вищої освіти в Україні. *Матеріали I Всеукраїнської конференції «Боголібські читання» (м. Переяслав 18 вересня 2020 р.)*. Переяслав: ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2020. С. 222-224.
6. Кучеренко Д. Г., Мартинюк О. В. *Стратегії розвитку освітніх систем країн світу*: монографія. Київ: ПІК ДСЗУ, 2011. 312 с.
7. Лисяк Л. В., Петрова Я. І., Цуп'як П. Р. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні: стан та напрями удосконалення. *Ефективна економіка*.

2020. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.15>

8. Чугунов І. Я. *Бюджетна стратегія суспільного розвитку*. К.: КНТЕУ, 2021. 532 с.

9. Высшее образование в глобализованном обществе. Установочный документ ЮНЕСКО по образованию. 2004. С. 191-209. *ЮНЕСКО*: сайт. URL: <https://unesdoc.unesco.org>

10. Скотт П. Глобализация и университет. *Alma Mater: Вестник высшей школы*. 2000. № 4. С. 3-8.

11. Фукуяма Ф. *Доверие: социальные добродетели и путь к процветанию*. М.: ООО «Изд-во АСТ»: ЗАО НППП «Ермак», 2004. 730 с.

12. Мамонова Г. В., Попович Л. О. Ефективність фінансування закладів вищої освіти. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2018. № 2. С. 181-192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2018_2_16

13. Марчук А. Глобалізація та її вплив на розвиток вищої освіти. *Педагогіка і психологія вищої освіти*. 2011. № 1. С. 19-26. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2011_1/Marchuk.htm

14. Лопушняк Г. С., Рибчанська Х. В. *Вища освіта України: державне регулювання та перспективи розвитку*: монографія. Львів: Ліга Прес, 2018. 283 с.

15. Choudaha R., Van Rest E. Envisioning Pathways to 2030: Megatrends shaping the future of global higher education and international student mobility. 73 p. *Studyportals: Website*. 2018. URL: <https://www.studyportals.com/wp-content/uploads/2018/01/Report-Envisioning-Pathways-to-2030-Studyportals-2018.pdf>

16. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021-2030 роки / Міністерство освіти і науки України. Київ, 2020. 71 с. *Міністерство освіти і науки України*: сайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf>

17. Lysiak L., Portna O., Petrova Ya. Financial Supply for Higher Education in Ukraine: Real and Potential Sources. *The Potential of Modern Science*. 2019. Vol. 2. Pp. 128-145.

References

1. Boholib, T. (2015). Finansove zabezpechennya osvith'oyi haluzi Ukrayiny: isnyuyuchi problemy ta perspektyvy yikh vyrishennya [Financial security of the Ukrainian public health: current problems and prospects of the latest news]. *Economist – Economist*, 8, 1-6. [in Ukrainian].
2. Burdonos, L. I. (2020). Finansove zabezpechennya vyshchoyi osvity Ukrayiny v umovakh yevrointehratsiynykh ekonomichnykh protsesiv hlobalizatsiyi [Financial support of higher education in Ukraine in the context of European integration economic processes of globalization]. In *Materialy I Vseukrains'koyi konferentsiyi «Boholibs'ki chytannya» [Proceedings of the First All-Ukrainian Conference «Bogolib readings»]*. Pereyaslav: Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda (pp. 38-39). [in Ukrainian].

3. Varnaliy, Z. S., Krasilnik, O. V. & Khmelevska, L. P. (2017). *Finansuvannya derzhavnykh vyshchyykh navchal'nykh zakladiv Ukrainy [Financing of state higher educational institutions of Ukraine]*. Kyiv: Knowledge of Ukraine. [in Ukrainian].
4. Kovalenko, Yu. M. & Vitrenko, L. O. (2020). *Finansuvannya zakladiv vyshchoyi osvity v Ukraini [Financing of higher education institutions in Ukraine]*. Iripin: University of the State Fiscal Service of Ukraine. [in Ukrainian].
5. Kuzhelyev, M. O. (2020). Problemy ta perspektyvy finansuvannya vyshchoyi osvity v Ukraini [Problems and prospects of financing higher education in Ukraine]. In *Materialy I Vseukrains'koyi konferentsiyi «Boholibs'ki chytannya» [Proceedings of the First All-Ukrainian Conference «Bogolib readings»]*. Pereyaslav: Pereyaslav-Khmelnitsky State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda (pp. 222-224). [in Ukrainian]
6. Kucherenko, D. H., & Martynyuk, O. V. (2011). *Stratehiyi rozvytku osvitnikh system krayin svitu [Strategies for the development of educational systems around the world]*. Kyiv: Institute for Advanced Training of the State Employment Service of Ukraine. [in Ukrainian].
7. Lysyak, L., Petrova, Ya. & Tsupyak, P. (2020). Finansove zabezpechennya vyshchoyi osvity v Ukraini: stan ta napryamy udoskonalennya [Financial provision of higher education in Ukraine: status and improvement directions]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.15> [in Ukrainian].
8. Chuhunov, I. Ya. (2021). *Byudzhetna stratehiya suspil'noho rozvytku [Budget strategy of social development]*. Kyiv: KNTEU. [in Ukrainian].
9. Vysshhe obrazovanie v globalizovannom obschestve: Ustanovochnyiy dokument YuNESKO po obrazovaniyu [Higher education in a globalized society: UNESCO Constituent Document on Education] (2004). Pp. 191-209. *UNESCO*: Website. Retrieved from <https://unesdoc.unesco.org> [in Russian].
10. Skott, P. (2000). Globalizatsiya i universitet [Globalization and the university]. *Alma Mater: Vestnik vysshey shkoly – Alma Mater: High School Bulletin*, 4, 3-8. [in Russian].
11. Fukuyama, F. (2004). *Doverie: sotsial'nyye dobrodeteli i put' k protsvetaniyu [Trust: social virtues and the path to prosperity]*. Moscow: AST: Yermak. [in Russian].
12. Mamonova, H. V. & Popovych, L. O. (2018). Efektyvnist' finansuvannya zakladiv vyshchoyi osvity [Effectiveness of financing higher education institutions.]. In *Zbirnyk naukovykh prats' Universytetu derzhavnoyi fiskal'noyi sluzhby Ukrainy [Collection of scientific works of the University of the State Fiscal Service of Ukraine]*: Vol. 2 (pp. 181-192). Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2018_2_16 [in Ukrainian].
13. Marchuk, A. (2011). Hlobalizatsiya ta yiyi vplyv na rozvytok vyshchoyi osvity [Globalization and its impact on the development of higher education]. *Pedahohika i psykholohiya vyshchoyi osvity – Pedagogy and psychology of higher education*, 1, 19-26. Retrieved from http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pippo/2011_1/Marchuk.htm [in Ukrainian].
14. Lopushnyak, H. S., & Rybchanska, Kh. V. (2018). *Vyshcha osvita Ukrainy: derzhavne rehulyuvannia ta perspektyvy rozvytku [Higher education in Ukraine: state regulation and prospects for development]*. Lviv: Liha Pres. [in Ukrainian].
15. Choudaha, R. & Van Rest, E. (2018). Envisioning Pathways to 2030: Megatrends shaping the future of global higher education and international student mobility. *Studyportals*: Website. Retrieved from <https://www.studyportals.com/wp-content/uploads/2018/01/Report-Envisioning-Pathways-to-2030-Studyportals-2018.pdf>
16. Stratehiya rozvytku vyshchoyi osvity v Ukraini na 2021-2030 roky [Strategy for the development of higher education in Ukraine for 2021-2030] (2020). *Ministry of Education and Science of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2020/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-02-10-2020.pdf> [in Ukrainian].
17. Lysiak, L., Portna, O. & Petrova, Ya. (2019). Financial Supply for Higher Education in Ukraine: Real and Potential Sources. *The Potential of Modern Science*, 2, 128-145.

Надійшло 23.06.2021 р.